

La sala de més amunt

El casino, 174 anys més tard...

Jordi Alcobé Font

Investigador

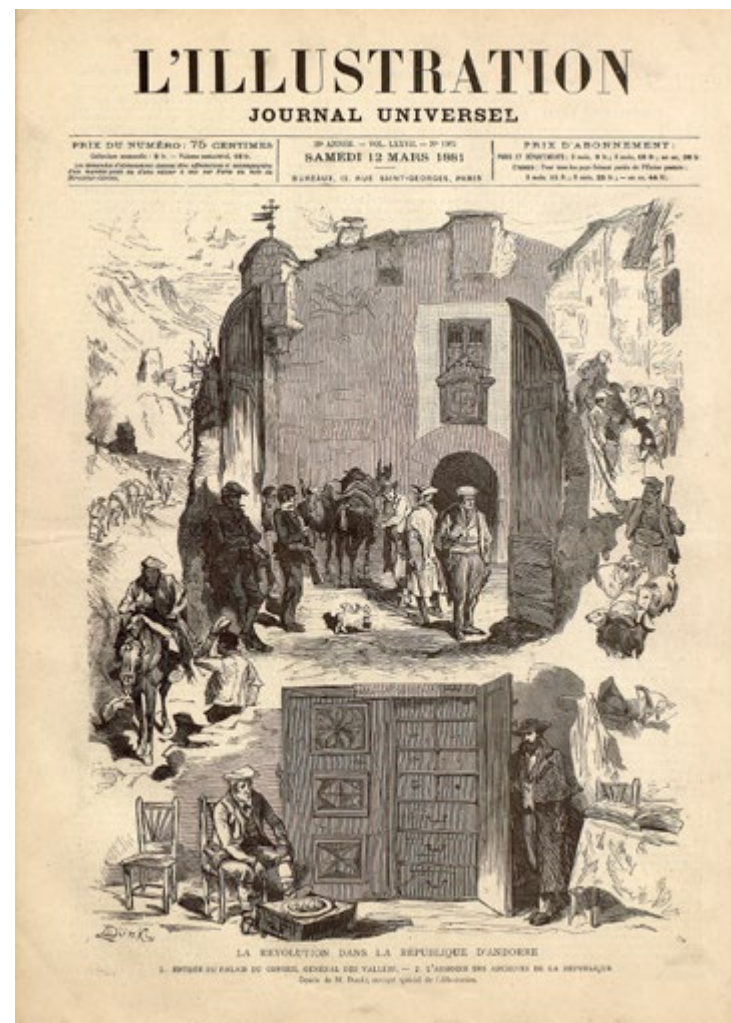
12 de desembre de 1885, dia de les eleccions generals. És ben entrada la nit i a Canillo encara no s'ha fet el recompte de vots. Els consellers, amb el capità, custodien l'urna a casa comuna. L'urna no s'ha obert perquè Sindicatura no considera vàlids els vots d'uns quants joves que feia uns anys havien estat detinguts i condemnats, malgrat la protesta del poble i del Comú. Així que el Comú de Canillo interposa una reclamació al síndic en què sol·licita poder-hi introduir les paperetes sancionades, i decideix no obrir l'urna en espera de la resposta. Un quart de dos de la matinada; el capità, Josep Font Guitart, de cal Jordi de Ransol, surt de casa comuna. En aquella nit gèlida, un home l'espera amagat, l'agafa per sorpresa i el degolla. Els consellers el troben moribund i encara tenen temps de sentir-li murmurar un nom.

Un assassinat que marcarà per molts anys la política de Canillo i les seves famílies, i que també representarà l'últim episodi violent del que s'anomena **la Revolució andorrana de 1881, una revolta que va dividir profundament la societat, la política andorrana i les seves institucions**, i que s'originà trenta anys abans amb els primers intents de modernització del país per construir les carreteres i fer-hi venir el telègraf, a canvi de donar concessions de cases de joc,¹ d'aigües termals i d'explotació de mines.

El Josep Font Guitart era el meu rebesavi i aquesta tragèdia l'havia sentit als meus padrins i era ben tristament recordada a casa.

¹ El terme *casino* no s'utilitzarà fins a mitjans del segle XIX. És una paraula importada d'Itàlia pels estudiants de Belles Arts que hi van anar a estudiar.

Aquest serà un breu resum de la història del casino a Andorra, una història molt llarga i marcada inicialment per un gran conflicte sociopolític de més de trenta anys.

"La révolution dans la république d'Andorre: entrée du palais du Conseil Général des Vallées, l'armoire des archives de la république". *L'Illustration*, núm. 1985, 12 març 1881. Biblioteca Nacional d'Andorra

Els primers intents per instal·lar un casino a Andorra es remunten a la meitat del segle XIX, quan uns empresaris francesos sol·liciten la possibilitat d'obtenir concessions per construir cases de joc. **Andorra és vista en aquell moment com una oportunitat per desenvolupar-hi l'activitat del joc, davant d'un país, França, que té prohibida la construcció de casinos.**²

Alhora, Andorra pateix, en aquella època, una crisi econòmica provocada pel tancament progressiu de les fargues i pels entrebancs que els governs veïns posen al comerç transfronterer. Així, la possibilitat de crear alternatives al sector agrícola i ramader anhelava un sentiment de modernització en una bona part de la societat andorrana, desitjosa d'introduir aquests progressos a Andorra. La construcció de les carreteres somiades, com a contrapartida a les concessions, havia d'obrir el país a l'exterior i aportar noves fonts de riquesa.

La primavera de 1849, un empresari francès, M. Langlois, arriba pràcticament a cloure un acord de concessió amb els comuns de Canillo i d'Encamp per instal·lar prop de la frontera francesa, a la Solana, un establiment de joc durant el termini de deu anys. L'oposició de França a aquesta concessió i l'aparició d'informes en contra de l'empresari francès faran avortar el projecte, amb la denegació del Consell General.

De fet, a Andorra, la reivindicació de progressos no es materialitzava només en l'àmbit de l'economia. **La democratització de les institucions, fins llavors exclusives de les cases més**

² Malgrat que a França, el 1806, s'autoritzen les cases de joc a París i a les estacions balneàries i termals, el primer casino francès oficialment reconegut es crea el 1863; és el casino de Monte-Carlo, a Mònaco, que en aquell moment era un protectorat francès. El casino de París s'inaugura el 1890.

benestants del país (els focs), també era una de les demandes creixents de la societat. La Nova Reforma de 1866 incorpora al cens electoral tots els caps de casa i reforça el paper del Consell General en relació amb els comuns, amb la separació de càrrecs.

Una de les primeres decisions del nou Consell General sorgit de la Nova Reforma del 1866, i encapçalat pel síndic Guillem d'Areny Plandolit, va

Coberta del *Plan de reforma adoptat en las valls de Andorra: per lo nombrament de consellers, cónsuls y demás autoritats y comissionáts, que han de constituir lo govern general y de cada parroquia, y enténdrer en la administració de las cosas comunas.* La Seu d'Urgell: Imprenta de José María Riu y Fillart, 1866. Biblioteca Nacional d'Andorra

ser l'aprovació d'una concessió de balnearis i casinos a la societat Henri Duvivier & Cie. de París, que pretenia crear a Andorra un Mònaco dels Pirineus. En aquesta concessió, es fixava una durada de noranta anys per a l'explotació en exclusiva de les aigües, el joc i les mines. A canvi, la societat es comprometia a construir carreteres en el termini de cinc anys i a deixar un dipòsit de trenta mil francs. Aquesta "obertura econòmica" creava l'expectativa de l'aportació de riquesa a les Valls, amb nous llocs de treball, una revalorització de les propietats i un benefici per al comerç.

Però, ben aviat, les dificultats tècniques i econòmiques fan plantejar a la societat concessionària la reconversió del projecte original, que havia de situar-se a Escaldes, en la construcció d'un casino a la Solana d'Andorra, un territori indivís entre les parròquies de Canillo i d'Encamp, a tocar de la frontera francesa. **El canvi de projecte, així com les desavinences entre el síndic Guillem d'Areny Plandolit i el Consell, provoquen, l'estiu del 1868, una crisi política que, amb la intervenció del bisbe Caixal, condueixen el Principat a uns enfrontaments i l'amenaça d'un conflicte civil.** La tensió s'aconsegueix rebaixar amb la intervenció del delegat del copríncep francès.

A partir del 1868, el nou director general de la societat, Romé d'Arc, fa un nou intent d'activar la concessió de les cases de joc. El 1869 i el 1871 es trasllada a Andorra per desencallar el projecte, però es troba amb l'oposició del Consell General, que dona per tancat el termini de cinc anys de què disposava des del 1866. Però el gener de 1872, Romé d'Arc presenta al Consell un nou pla de treballs: es compromet a no edificar el casino a la Solana, a començar de seguida les obres de les carreteres, es fixa un termini d'un any per construir un balneari a Escaldes i, com a garantia de tot això, fa un dipòsit de 100.000 francs.

La nova proposta torna a enfrontar el Consell General i, malgrat l'oposició de França, finalment l'aprova amb una sèrie de condicions per alliberar-se de qualsevol responsabilitat.

És així com el febrer de 1873 apareixen anuncis de la nova societat a la **premsa francesa** i es publiquen les normes de formació i butlletins de subscripció de capital de la que es denomina ara Compagnie du Val d'Andorre. En vista de la nova embranzida que agafa el projecte, la pressió de França s'accentua i insta a prohibir la construcció de cases de joc com a contrapartida de la concessió. Sense aquesta compensació, la viabilitat de la concessió queda aturada i la societat es dissol definitivament el 1876.

Però **l'agreujament de la situació econòmica andorrana, amb les dificultats duaneres, el tancament definitiu de les fargues i la crisi de la indústria tèxtil, provoca una nova crispació social que conduirà a la Revolució de 1881**, amb el rerefons constant de les cases de joc. L'any 1880, algunes societats franceses tornen a demanar al Consell General concessions per explotar les aigües termals i les cases de joc. D'una banda, una societat representada pel Sr. Jaybert presenta un projecte de concessió per construir un ferrocarril que comunicaria les xarxes espanyola i francesa passant per Andorra i, com a contrapartida, la societat explotaria les mines i les aigües termals i podria construir hostals, cafès i casinos. Paral·lelament, una altra companyia franco-andorrana, representada per Antoni Roger Canturri (natural d'Aixirivall), que havia treballat de crupier al casino del Pont de Rei (Vall d'Aran), i Louis Boisset, sol·licita també una concessió per explotar en règim de monopoli casinos i establiments termals.

El nou Consell General, en connivència amb França, es torna a oposar a

aquestes temptatives. Roger i Boisset inicien aleshores una campanya d'agitació entre la població andorrana explicant tots els avantatges i beneficis que es desprendrien per al país de la concessió. **Imprimeixen unes proclames amb les promeses de les contrapartides que ofereixen, com ara construir ferrocarrils i carreteres, un casino i un balneari, pagar un professor d'ensenyament primari a cada parròquia, fer festes i obres d'embelliment, suprimir els impostos, etc., promeses que enlluernen una societat andorrana empobrida i que condueixen a un enfrontament de la població amb el Consell.** Un grup d'homes entren al Consell i el destitueixen a la força, "segresten" el síndic i nomenen un nou Consell revolucionari. Els Coprínceps hi intervenen bloquejant totalment les fronteres durant més de dos mesos, bloqueig que acabarà produint enfrontaments interns i que desembocarà en un acord per pacificar el país.

Durant els anys següents, França ofereix als andorrans la construcció d'infraestructures a canvi de passar a dependre administrativament del seu país. La societat andorrana es polaritza entre partidaris del bisbe i partidaris del copríncep francès. Però, progressivament, la introducció d'alguns avenços tecnològics com el telègraf, la construcció de dos hotels balnearis a Escaldes i d'un camí carreter fins al poble de Soldeu, deixaran en un segon terme la batalla per les cases de joc.

"La révolution dans la république d'Andorre: le pillage de Canillo par les forces du gouvernement insurrectionnel, après la prise du village".
L'Illustration, núm. 1985, 12 març 1881. Biblioteca Nacional d'Andorra

No serà fins a finals del segle xx que es tornarà a posar sobre la taula la implantació d'un casino a Andorra, un projecte que farà revifar unes velles aspiracions del país, però que no tindrà prou suport per tirar endavant.

I ja ben entrat el segle xxi, el 2014, el Consell General aprova la Llei 37/2014, de l'11 de desembre, de regulació dels jocs d'atzar, que possibilita la instal·lació d'un casino. El Govern atorga la concessió el 2018 i, finalment, n'és prevista l'obertura el gener del 2023.

Pocs episodis de la història d'Andorra han aixecat tantes passions, conflictes i tenacitat com els relacionats amb la construcció del casino. Una fita que finalment s'haurà assolit i serà una realitat 174 anys després del primer intent.

Acció del Casino promogut per la Société Anonyme des Établissements du Val d'Andorre.
Cedida per Jordi Alcobé

Bibliografia

ALBERT I CORP, Esteve. *La fi de la revolució andorrana*. Andorra la Vella: Editorial Andorra, 1985.

ALBERT I CORP, Esteve. *Don Guillem*. Andorra la Vella: Editorial Andorra, 1987.

BANCA PRIVADA D'ANDORRA. *Paraules per a la història. Obra commemorativa del 50è aniversari de Banca Privada d'Andorra*, 2008.

BELENGUER, Ernest (dir). *Història d'Andorra. De la prehistòria a l'edat contemporània*. Barcelona: Edicions 62, 2005.

GUILLAMET ANTON, Jordi. *Andorra. Nova aproximació a la història d'Andorra*. Perpinyà: Institut d'Estudis Andorrans; Barcelona: Altaïr, 2009.

LÓPEZ, Esteve; PERUGA, Joan; TUDEL, Carme. *L'Andorra del segle XIX. De la Nova Reforma a la Revolució de 1881*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Conselleria d'Educació i Cultura, 1988.